

Odgojne značajke medija u životu djeteta

Savarin, Kristina Filipa

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:616053>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

ZAVRŠNI RAD

**ODGOJNE ZNAČAJKE MEDIJA U ŽIVOTU
DJETETA**

KRISTINA FILIPA SAVARIN

Split, 2021.

Odsjek za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Studij: Preddiplomski sveučilišni studij Ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja

Predmet: Opća pedagogija

Odgojne značajke medija u životu djeteta

Student:

Kristina Filipa Savarin

Mentor/komentor:

doc. dr. sc. Branimir Mendeš

Ante Grčić, asistent

Split, srpanj 2021.

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Povijest medija	2
3. Mediji i djeca	3
4. Izloženost djece medijima	5
5. Roditelji i odgojitelji o utjecaju medija na djecu	7
6. Pozitivni utjecaji medija na odgoj djece	9
6.1. Televizijski programi	9
6.2. Računalne igrice	10
7. Negativni utjecaji medija na odgoj djece	11
7.1. Nasilje	12
7.2. Pornografija	13
7.3. Zdravstveni problemi	14
8. Zaključak	16
9. Literatura	17
Sažetak	19
Abstract	20

1. Uvod

Sve veća rasprostranjenost i dostupnost medija česta je tema rasprava u suvremenom društvu. Iako zaslužni za brzo povezivanje različitih subjekata i posljedično za ekonomski i gospodarski napredak, ostaje uvijek otvoreno pitanje koje su odgojne značajke medija u životu djeteta. Važnost ove teme proizlazi iz toga da su djeci mediji sve pristupačniji. Izloženost djece medijima utječe na razvoj djece, a istraživanja pokazuju da ta izloženost može djelovati i pozitivno i negativno. Negativni ishodi odnose se na razvoj društveno neprihvatljivih oblika ponašanja po modelu medijski eksponiranih pojedinaca (Visković i Višnjić Jevtić, 2017).

Od najranijeg djetinjstva mediji su prisutni u životu djeteta iako nužno nisu potrebni za njegov razvoj. Medije kupujemo, koristimo i plaćamo te smo u većini vremena provodeći s medijima pasivni potrošači, a manje stvaraoci istih. Cilj ovoga rada je prikazati kako i u kojoj mjeri mediji utječu na rast i razvoj djece. Obraditi će se povezanost medija i djece, pozitivni i negativni utjecaji na odgoj te stavovi odgojitelja i roditelja o medijima.

2. Povijest medija

Riječ "medij" vrlo je širok pojam. Predstavlja bilo koji oblik prijenosa poruka ili informacija. Poruka može biti u obliku vijesti, izvještaja, članaka, televizijskih emisija, serija, filmova, bajki, romana, epova, blogova, e-maila, emitiranih poruka itd. Mediji predstavljaju utjecaj vijesti, televizije, radija, Interneta itd. koji snažno utječu na svakoga tko ih koristi.

Najstariji medij jest tisak. U tiskovine spadaju razne knjige, novine, časopisi, stripovi. Zahvaljujući izumu tiskarskog stroja 1450. godine, omogućen je razvoj tiska prije kojeg su se knjige ručno pisale i prepisivale. Postojala su dva osnovna materijala na kojima se pisalo: pergamena (životinjska koža) i papir (Stipčević, 2006).

Godine 1455. tiskana je prva knjiga – „Biblija“. Tiskarski stroj je omogućio brzo i relativno jeftino umnožavanje. Zahvaljujući tom izumu knjige su postale mnogo dostupnije te su se ljudi počeli opismenjivati. Danas su tiskani mediji jako razvijeni, pa postoji na tisuće raznih vrsta časopisa, novina, magazina i slično. No ipak, tiskani mediji su manje utjecajni u odnosu na elektroničke tj. suvremene medije (Briggs i Burke, 2011).

Krajem 19. stoljeća se pojavio novi suvremeni medij koji je nastao nizom istraživanja baziranim na bežičnom prijenosu pomoću elektromagnetskih valova – radio. Iako je njegova uporaba znatno manja nego prijašnjih godina i dalje ga rado slušaju milijuni ljudi. Tesla je bio prvi znanstvenik koji je počeo istraživati bežični prijenos nekog signala (FCC, 2003 – 2004).

Kao i radio, televizija je medij koji se bazira na bežičnom prijenosu. No sada su u pitanju pokretne slike na daljinu u obliku električnog signala. Nakon Drugog svjetskog rata počela se intenzivnije proizvoditi i vrlo brzo je postala najutjecajni medij nudeći se kao izvor informacija i zabave za milijune gledatelja. Televizijske emisije prema sadržaju možemo okvirno podijeliti na: a) informativne (vijesti, dnevnik, tv-kalendar...), b) zabavne (filmovi, serije, kvizovi, showovi...) i c) popularnoznanstvene (putopisi, dokumentarne emisije, emisije o životinjama...) (Matković, 2019).

Internet je danas vrlo popularan medij, a počeo se širiti u drugoj polovici 90-tih godina 20. stoljeća. Nastao je za vojne svrhe, a za razvoj Interneta kakvog danas poznajemo najviše se ističe engleski istraživač Tim Berners - Lee koji je osnovao World Wide Web (www) 1991. godine. Internet je globalna mreža međusobno povezanih računala odnosno servera (poslužitelja) putem kojih pristupamo raznim podacima pohranjenim na njima. Internet funkcionira pomoću linkova (poveznica) koji se međusobno isprepliću i sadržajem su uglavnom međusobno povezani, pa primjerice, traženjem podataka o morskim životinjama lako možemo "završiti" na stranicama o ronjenju, ribolovu, turizmu, brodogradnji i sl.

Internet je medij koji se koristi putem računala, iako danas ovaj medij sve više kombinira računala, televiziju i radio. Internet i računalo pružaju više mogućnosti od bilo kojeg drugog medija (Briggs i Burke, 2011).

3. Mediji i djeca

„Tko se točno smatra djetetom?“ i „Na koji način mediji funkcioniraju?“ su dva glavna pitanja na koja je potrebno odgovoriti prije nego što se krene govoriti o ulozi medija u odgoju djece. UNICEF-ova Konvencija o pravima djeteta kaže da je dijete svako ljudsko biće do 18 godina starosti (UNICEF, 1989). Što se hrvatskog Zakona o privremenom uzdržavanju tiče, dijete je osoba do 18 godina koju je roditelj dužan uzdržavati (NN 92/14, 2014). S obzirom na to da dobnu granicu svaka država propisuje za sebe, susrećemo se s različitim granicama punoljetnosti – u nekima je viša, a u nekima niža od 18 godina. Dakle, dobna granica, kada dijete prestaje biti dijete a postaje odrasla osoba je donekle arbitrarna, ali se može postaviti na 18 navršenih godina.

Noam Chomsky, suvremeni lingvist, posvetio je veći dio svog stvaralaštva analizi medija. Chomsky govori kako najveću ulogu mediji imaju u sustavu propagande zajedno s obrazovnim ustanovama, počevši od vrtića. Sustav propagande jest onaj koji čovjeka uči kako se treba ponašati, što treba misliti i što treba zastupati (Chomsky, 2002). Chomsky je 1997. u svom govoru „Što mainstream medije čini mainstream“ govorio o medijskim događanjima i vijestima kojima diktiraju elitni mediji. Elitni mediji, kao što su New York Times i CBS, stvaraju okvire unutar kojih funkcioniraju ostali, manji, mediji (Chomsky, 2002). Što je vijest, kada se nešto smatra vijestima, te kako im pristupiti – o svemu tome odlučuju elitni mediji. Elitni mediji koji su na višim pozicijama neće inferiornim medijima dati bitne informacije, vijesti iz dobre volje već iz interesa (Chomsky, 2002).

Da bi se pouzdane i/ili korisne informacije odvojile od smeća, marketinga i najčešćih laži, potrebno je imati određeni stupanj medijske pismenosti koji nije uvijek u okvirima naših mogućnosti (Giles, 2010). Kad pojedinac nije u stanju utvrditi izvor informacija koje je dobio i pomiješa stvarno iskustvo s informacijama koje posreduje, rezultat može biti i stanje "medijskog sljepila". Marketing postoji kao gospodarska grana i djeluje samo zato što će malo ljudi primijetiti dobar marketing i okarakterizirati ga kao takvog (Giles, 2010).

Aric Sigman (2010) je zadao teški udarac prema javnosti i utjecajima televizije i medija. Već na samom početku svoje knjige „Televizijski upravljani“ Sigman govori o mnogobrojnim negativnim utjecajima medija na svakodnevni život ljudi. Kako statistika

kaže, dnevno provedemo oko 4 sata gledajući televiziju. Kad bi stavili to u kontekst cijelog života, ispada da prosječni čovjek provede čak 12,5 godina pred televizijom. Dvojica priznatih akademika s Harvarda u svojem radu „Recite ne Teletubbiesima“ tvrde: 'Gledanje televizije je upravo suprotno od onoga što mališanima treba za razvoj. Maloj bi se djeci gledanje televizije trebalo odgađati što je dulje moguće.' Medicinski fakultet iz Stanforda je došao do zaključka da gledanje televizije povećava tjelesnu masnoću, a nedvojbeno je da se televizija danas naziva i neovisnim čimbenikom pretilosti (Sigman, 2010, str. 2-3).

Zbog prekomjernog provođenja vremena pred ekranom stagnira se čitanje koje potiče razmišljanje. Zbog lakog razumijevanja tematike i sadržaja, ljudi se često zavaraju da dobivaju više znanja gledajući televiziju. No, činjenice dokazuju suprotno. „Američki sveučilišni profesor G. Sartori je povodom objavljivanja svoje knjige 'Homo videns' izjavio kako je većina Talijana reklo da nikada nije pročitao nijednu knjigu te da ne čitaju sportske novine. U Americi je 70 milijuna ljudi nepismeno. Kad je u pitanju znanje, rezultati su pokazali da jedan od troje američkih studenta nije znao ono osnovno o Kristu, a više od polovine nisu imali pojma tko su Gandhi, Einstein, Dickens, Van Gogh. Dobro znanje su pokazali u području košarke i NBA lige (Mužić, 2014).

Mužić (2014) upozorava da pasivnost i povodljivost prednjače pred kritičkim mišljenjem i uočavanjem. Osobno iskustvo postaje sve oskudnije, što zbog manjka vremena, što zbog užurbanog načina života. No, tada se pred nas stavljaju televizija i reklame koje nas pretvaraju u promatrača svog vlastitog života te tako „tjera“ naš um da se dodatno iscrpljuje umjesto da se opušta, kako to inače biva dok razmišljamo.

Televizija osobu čini depresivnom, dosadnom i čini je potrošačkim proizvodom, čineći je tako manipulirajućim objektom. To dodatno povećava moć onih koji njome upravljaju. Ako su mediji doista samo projekcija moćnika, sredstvo za promicanje lažnih ideala, koji će te iste moćnike učiniti profitabilnijima i ako je utjecaj medija na odrasle toliko velik, moguće je izvući dva zaključka: 1) mediji zasigurno imaju velik utjecaj na djecu i 2) mediji utječu na djecu te ih uče kako od najranijeg doba (ne) razmišljati. Ako se djecu ne kontrolira, bilo od strane roditelja, odgojitelja ili drugih osoba, postaju izloženiji medijima što uzrokuje jačim i štetnijim utjecajem na djecu. Upravo zato važna je svjesnost roditelja i odgojitelja o važnosti utjecaja medija na djecu ali i njih same. U današnje vrijeme teško je u potpunosti izbjeći uporabu medija. Nažalost, to je samo još jedan dokaz da su uspješno prodrli u ljudsku svakodnevicu (Sigman, 2010).

4. Izloženost djece medijima

Usporedno s prošlošću, današnja djeca su mnogo više izložena medijima. Razlog tomu je pojava dječjeg marketinga i općenito pojava Interneta pomoću kojeg su mediji dostupni uvijek i svugdje. Uz napredak tehnologije razvijalo se i znanje o emotivnoj ranjivosti djece i adolescenata zaobilazeći roditelje i oslabljujući njihovu ulogu te tako unaprijedilo izravno obraćenje djeci (Mužić, 2014).

Mreža za obrazovanje djece je u suradnji s Australiskim vijećem za djecu napisala članak u kojem upozorava da djeca nemaju isto iskustvo kao odrasli dok gledaju televiziju. Bebe i djecu mlađu od 4 godine privući će svjetla, pokreti i aktivnosti na televiziji, ali ne razumiju značenje onoga što gledaju. Nakon nekog vremena mogu prepoznati određene likove, ljude i njihove glasove, ali ne mogu razumjeti jednostavnu radnju. Djeca mogu kopirati stvari poput pljeskanja rukama s televizora, ali ako im roditelji pokažu to uživo, veća je mogućnost da će prije usavršiti i prije početi pljeskati. Bebama je potreban veliki napor da bi gledali televiziju jer, jednostavnim riječima, ne mogu razumjeti televizijske programe. Zbog toga se mogu osjećati umorno, pa ako ne mogu okrenuti glavu od televizije, postaju uznemireni. Osim toga, vrlo mala djeca ne razumiju reklame, ali ih privlače svijetle boje i vesele teme te su sposobna prepoznati logotipe robnih marki. To je početak razvoja lojalnosti marki kod djece (Raising Children Network, 2013).

Predškolci se usredotočuju na vizualne aspekte televizije, ali ne prate uvijek radnju. Nisu uvijek u stanju razlikovati stvarnost od iluzije, no to ovisi i o tome kako je iluzija predstavljena. Ne razumiju ni tehnološki napredak poput Photoshopa, pa vjeruju svemu onome što vide. Stoga vjeruju da Superman može letjeti, a budući da vjeruju u takve stvari, jednako lako usvajaju modele koji im nameću televizijske reklame i drugi programi, ne nužno prikladni za djecu, koje djeca i dalje mogu gledati. Na taj se način djeci već od najranije dobi nameću nerealni ideali ljepote, obiteljski i međuljudski ideali, a djeca ih, kako nisu sposobna kritički spoznati ono što vide, vrlo uspješno usvajaju. Kao rezultat toga, djeca predškolske dobi su pod emocionalnim stresovima koji se očituju i kod gledanja nasilnih scena. Čak i ako se dobar lik iznenada pretvori u zlog, dijete će se osjećati prestrašeno (Raising Children Network, 2013).

Primjer ovakve situacije možemo pronaći u istraživanju Blažević (2012) gdje su gotovo sva djeca izjavila da prije vrtića gledaju televiziju te da su im najdraži crtići. Jedini crtić koji je problematičan i koji roditelji ne dopuštaju gledati je Winx jer djeca poslije imaju problema sa spavanjem (Blažević, 2012).

Predškolska se djeca, zbog nemogućnosti razumijevanja stvarnosti od iluzije, lako mogu uzrujati, uplašiti (Raising Children Network, 2013).

Što dijete više provodi vremena okružen tehnologijom i medijima, utjecaj osnažuje. U Velikoj Britaniji su provedena istraživanja koja su pokazala kako se najviše šalju tekstualne poruke, čak 193 poruke tjedno (Mužić, 2014).

Kako se ne bi govorilo samo o stranim istraživanjima, Republika Hrvatska je 2000. godine također provela svoje istraživanje. Znanstvenici su proveli istraživanje na 1000 ispitanika (osnovnoškolci – 5. do 8. razred). Pokazalo se da se mediji najviše koriste uz druženje s vršnjacima u slobodnom vremenu. Medij koji se najviše koristi je televizija, a djeca najviše gledaju filmove i kvizove. Iako se roditelje smatra glavnima i odgovornima u kontroli djece i korištenja medija, utvrđeno je da nedostaje razgovora o medijskim sadržajima. To pokazuje da roditelji nisu spremni preuzeti ključnu ulogu u medijskom odgoju. Kako bi se u budućnosti smanjio broj „nekompetentne populacije“ potrebno je obrazovati (Ilišin, 2003).

5. Roditelji i odgojitelji o utjecaju medija na djecu

Kao što je već spomenuto, na roditeljima, a i odgojiteljima, je velika odgovornost i vrlo težak zadatak oko upravljanja izloženosti djece medijima tj. oko količine vremena provedenih s medijima. Mediji su do te mjere ostvarili svoj cilj da velik broj roditelja i odgojitelja nije ni svjesno koliko utjecaja mediji zapravo imaju u djetetovu i njihovu životu. Robotić (2015) je zaključio kako današnja djeca ne upotrebljavaju tehnologiju već je žive te je od malena mnogo bolje razumiju od svojih roditelja. Zbog toga vrlo lako mogu manipulirati roditeljima kod korištenja medijima.

Sličan zaključak iskazao je i Joško Sindik (2012) u svom istraživanju. Kazao je kako su roditelji ključni čimbenici u medijskom opismenjavanju djece, a da je preduvjet tome medijsko opismenjavanje roditelja. Također, važnost pridodaje i odgojiteljima koji bi trebali biti „medijatori“ poželjnih odgojnih utjecaja medija na djecu (Sindik i Veselinović, 2010). Možemo uočiti kako nijedan autor medije nije nazvao dobrima ili lošim. Bitno je kako ih koristimo i razumijemo li ih. Zato roditelji i odgojitelji imaju veliki zadatak – učiniti djeci medije pozitivnim iskustvom i dijelom života, no uvjeti trebaju biti kontrolirani.

Autor Joško Sindik je 2012. proveo dva istraživanja na temu utjecaja medija na odgoj predškolske djece: 1) „Kako roditelji percipiraju utjecaj medija na predškolsku djecu“ te 2) „Kako odgojiteljice percipiraju utjecaj medija na predškolsku djecu“. Prvo istraživanje je pokazalo da djeca provedu više od jednog sata gledajući televiziju te isto toliko vremena na računalo. Što se tiče ostalih medija, radio se sluša od pola sata do sat vremena dnevno (Sindik, 2012).

S druge strane postoji istraživanje (Blažević, 2012) koje pokazuje suprotne rezultate. Istraživanje je pokazalo kako su sadržaji koji se gledaju ponekad primjereniji roditeljima nego djeci te ih djeca ne mogu razumjeti (Blažević, 2012). Bitno je naglasiti kako je Blažević (2012) istraživanje radio s djecom, a Sindik (2012) s roditeljima. Rezultati istraživanja pokazali su kako postoje roditelji koji pričaju s djecom o sadržajima i koji nadziru djecu, no isto tako postoje i oni koji ne vode računa o tome. Utjecaj roditelja na učestalost dječjeg konzumiranja medija relativizira istraživanje Nikken i Schols (2015) čiji nalazi impliciraju da količina vremena koju dijete provede uz medija prvenstveno ovisi o njihovoj dobi i vještinama.

O važnosti roditeljske intervencije nam govore Vlasta Ilišin i suradnici (2001). Njihova istraživanja su pokazala da najslabije rezultate ostvaruje restriktivan pristup čije je glavno obilježje zabrana gledanja određenog ili svih programa. Najbolje rezultate je ostvario

evaluativni pristup čije je glavno obilježje razgovor s djecom o sadržaju što pruža djeci bolje razumijevanje sadržaja (Ilišin, Bobinac i Radin, 2001).

Drugo istraživanje „Kako odgojiteljice percipiraju utjecaj medija na predškolsku djecu?“ proveli su Veselinović i Sindik 2010. godine. Rezultati su pokazali da je čak 66% skupina opremljeno televizorom, 83% radijem, a 13% računalom. Djeca su većinu vremena, bez nadzora roditelja i/ili druge osobe, prekomjerno izložena medijima. No, ipak mediji, uz svoje mnogobrojne negativne strane, imaju i svoje pozitivne strane koje se mogu iskoristiti u odgojno-obrazovnom procesu djeteta (Veselinović, Sindik, 2010).

Promatrajući odnos roditelj-dijete s jedne strane i učestalost korištenja medija s druge strane, očituje se važnost promatranja roditelja i djeteta kao sustava. Naime, vrijeme koje roditelj provede uz ekran najsnažniji je prediktor djetetovog vremena provedenog uz ekran (Lauricella, Wartella i Rideout, 2015). O važnosti promatranja roditelja i djeteta kao sustava govori ekološka teorija Uriea Bronfenbrennera (1979) prema kojoj su roditelji dio djetetova mikrosustava i imaju najneposredniji utjecaj na njegov razvoj. S obzirom na vrijeme stvaranja teorija važnim se čini istaknuti činjenicu da je Bronfenbrenner medije svrstao u egzosustav iako razvoj i dostupnost medija praktično postaje dio djetetova mikrosustava.

6. Pozitivni utjecaji medija na odgoj djece

Medijska pismenost i/ili medijsko obrazovanje u prvom su redu kad se raspravlja o potencijalnom utjecaju medija na djecu. Medijska pismenost definira se kao sposobnost stjecanja, analiziranja, vrednovanja i stvaranja novinarskih članaka u raznim oblicima, a djeci je osobito važna sposobnost promišljanja o medijskim sadržajima i oblicima. To znači da djeca nauče razlikovati fikciju od stvarnosti, selektivno biraju sadržaj, preispituju i shvaćaju značenje predstavljenog sadržaja te prepoznaju pozitivne i negativne karakteristike medija. Medijsko obrazovanje nužno je samo zato što su mediji neizbježni dio svakodnevnog života i njihov se broj povećava, a takva situacija zahtijeva sposobnost njihove upotrebe. Jedno je sigurno - gotovo niti jedan autor ne naglašava važnost roditelja u medijskom obrazovanju djece (Ilišin, Bobinac, Radin, 2001).

Djeca lako uče, pa su i dobrobiti korištenja medija kao što su radio, televizija i Internet također dobre. Ne zahtijevaju sposobnost čitanja, što za djecu znači povezivanje onoga što vide i čuju. To znači da djeca imaju izvrsnu tendenciju stjecanja novih vještina putem medija.

6.1. Televizijski programi

Mnogi programi koji se mogu gledati u Hrvatskoj nude edukativne emisije za djecu i mlade. Na primjer, na programu RTL Kockica 2019. godine prikazivala se njemačka emisija „Mali znanstvenici“. Mali tim znanstvenika na zanimljiv način pokušava pokazati da je znanost dio našeg svakodnevnog života. Emisija „Mali znanstvenici“ je obrazovno-zabavni format domaće produkcije čiji će nas voditelj povesti na put proučavanja pojava i izvođenja eksperimenata. Svi oni koji vole postavljati pitanja koja počinju s „kako“ i „zašto“ doći će na svoje jer u ovoj emisiji mali tim znanstvenika na zanimljiv način pokušava pokazati da je znanost dio našeg svakodnevnog života. Na istom programu djeci je dostupna emisija „Vremeplov“ u kojoj svaki dan mogu naučiti o dva događaja koja su obilježila povijest. Ova dva primjera pokazala su da postoje obrazovni sadržaji za djecu, a izlaganje medijima može biti korisno i može značiti napredak. Osim crtića, djeca mogu gledati i dokumentarne filmove. Iz njih mogu učiti o zemljopisu, kartografiji, povijesti, religiji, različitim kulturama i običajima, hrani, načinu života i mnogim drugim korisnim stvarima. Kvizovi se također mogu smatrati izvorom znanja za djecu.

6.2. Računalne igrice

Istraživanja povezanosti ponašanja i aktivnog igranja računalnih igara sve češće tematiziraju pozitivne ishode koji su s računalnim igricama povezani. Istraživanja više ne proučavaju samo vrijeme provedeno uz računalne igrice s jedne strane i oblike ponašanja s druge strane, već su usmjerena na sadržaje računalnih igrica (Ferguson, 2007., Greitemeyer i Mugge, 2014., Greitemeyer, T. i Osswald, S. 2010. i Halbrook, O'Donnell i Msetfi, 2019). Greitemeyer i Mugge (2014) dokazali su da prosocijalne videoigrice pozitivno utječu na prosocijalne stavove pojedinca i smanjuju agresivnost i učestalost agresivnog ponašanja. S druge strane, videoigrice agresivnog sadržaja, osim što povećavaju učestalost agresivnog ponašanja imaju i pozitivan učinak na vizualnospacijalnu kogniciju (Ferguson, 2007). Ova istraživanja predstavljaju stanovitu prekretnicu u istraživanju povezanosti videoigara i ponašanja jer se velika većina dotadašnjih istraživanja bavila samo negativnim učincima koje videoigre imaju. Također, Halbrook, O'Donnell i Msetfi (2019.) u svom istraživanju naglašavaju medijatorsku funkciju motivacije, fizičke aktivnosti i društvene interakcije između videoigrica i ponašanja. Medijatorska funkcija ovih čimbenika zapravo relativizira utjecaj videoigrica i naglašava kontekst u kojem se navedene aktivnosti provode. Prema tome, osim što videoigrice same po sebi ne moraju nužno voditi do negativnih ishoda ni njihovi sadržaji nisu nužan prediktor negativnog ponašanja. Neovisno o sadržaju, videoigrice koje uključuju fizičku aktivnost, društvenu uključenost i prosocijalnu motivaciju mogu dovesti do pozitivnih učinaka na pojedinca.

7. Negativni utjecaji medija na odgoj djece

Mnogi sadržaji predstavljeni u medijima nisu prikladni za djecu. Čak i oni koji jesu, često pružaju negativne obrasce ponašanja. Humoristična serija „Dva i pol muškarca“ može nam biti primjer. Serija govori o hedonističkom jingle piscu, Charlieju Harperu, njegovom naivnom bratu, Alanu Harperu i Alanovom sinu, Jakeu Harperu. Charliejev porotnički život se zakomplicira kada se njegov brat razvede i useli u Charliejevu kuću u Malibuu, zajedno sa svojim sinom. Charlie Harper je „razmaženi“ bogataš koji rijetko radi ali „pliva u novcu“, koji svaki dan završi s drugom ženom, koji jednostavno ne može ostvariti normalnu vezu te koji vrijeme između aktivnosti u krevetu provodi družeći se s njegovim prijateljem „whiskeyem“ kao i „magičnim prahom“. Serija na humorističan način prikazuje ovisnost i promiskuitetnost kao nešto normalno i uobičajeno. Roditelji trebaju pažljivo odabirati sadržaj kojim će njihova djeca biti izložena. Od trenutka kada se dijete rodi, njegov rast i psihološka i tjelesna sigurnost postaju primarni zadaci roditelja te se moraju potruditi da izrastu u što zdravije, sposobnije i sretnije ljude. S druge strane, neki stručnjaci tvrde da televizija i mediji nikada neće imati dugoročne i potpuno pozitivne posljedice. S obzirom na sve do sada izrečeno, možemo kazati da mediji negativno utječu na naš život samo onoliko koliko im mi dopustimo. Kako na naš život, tako i na život djece (Sigman, 2010). Negativni utjecaji medija mogu se promatrati i kao manipulacija medijem (Miliša i Zloković, 2008). Medijska manipulacija sadrži više razina, a autori ističu obiteljsku razinu čime se još jednom nameće ekološka perspektiva djeteta kao dijela sustava. Metafora *fast fooda* koju ističu autori prikazuje medije kao brzo rješenje koje roditelji pronalaze u trenutku kada njihovo dijete ima snažno izraženu potrebu za igrom, a istovremeno roditelj osjeća potrebu za odmorom. Iako se mediji nameću kao izvrsno rješenje, navedena praksa uvođenja je u moguću manipulaciju medija zbog "odgojne atrofije" u obitelji. Reality show emisije, reklame, časopisi za mlade i nestvarni idoli samo su neki od medijskih proizvoda koji mogu ostaviti negativan utjecaj na razvoj djeteta. Nestvarni idoli prikazuju stvarnu narav medija, prikazujući pojedince savršenima iako oni to u realitetu nisu, čime se baudrillarovski stvara kopija koja nema svoj original. Idol iz medijskog svijeta osoba je nastala prema modelu iz stvarnog svijeta, ali je ona u potpunosti fiktivna. Navedeni i slični modeli zoran su prikaz medijske manipulacije jer mediji u tom slučaju ne izvještavaju i ne prenose nego proizvode likove koji u stvarnost ne postoje čime se briše granica fiktivnog i realnog.

7.1. Nasilje

Agresija se može definirati kao fizičko ili verbalno ponašanje usmjereno na nanošenje štete ljudima ili predmetima. Najnovija literatura iz područja socijalne psihologije također ističe da je ključni čimbenik u definiciji napada namjera - dakle, napad je ponašanje koje namjerno uzrokuje tjelesnu ili mentalnu bol (Aronson, Wilson, Akert 2005).

Najvažnije u ovoj definiciji je da je, bilo da je cilj postignut ili ne, namjerno nekoga povrijediti. Stoga, ako jedna osoba slučajno povrijedi drugu osobu, to nije nasilje jer nema namjeru. Međutim, postoje mnoge definicije nasilja, odnosno ne postoji univerzalna definicija nasilja. Upravo zato što različite definicije uključuju ili isključuju različito ponašanje prema različitim objektima, teško je uspoređivati studije nasilja i donositi zaključke o količini općeg nasilja, a također je teško donositi zaključke u medijima (Aronson, Wilson, Akert 2005).

Sigman (2010) je rekao kako je uvođenje televizije i televizijskih programa u neku zemlju ili zajednicu uvijek popraćeno sve većim valom nasilja.

Osim Sigmana, i Mužić (2014) je govorio o nasilju na televiziji. Istraživanje je pokazalo kako je većina adolescenata izložena nasilnim sadržajima. Do svoje punoljetnosti američko dijete 216.000 puta vidi nasilne činove i ubojstva na televiziji. Američki znanstvenik dr. Leonard D. Eron je procijenio da je za 10% maloljetničke delinkvencije odgovorna televizija (Mužić, 2014).

Prema Kanižaju i Ciboci (2011), stotine znanstvenih studija pokazale su da veća izloženost medijskom nasilju povećava agresiju. Općenito govoreći, postoje dvije vrste nasilnih učinaka - kratkoročni i dugoročni. Kratkoročni učinci mogu se očitovati u napetosti, strahu, tjeskobi, agresivnom ponašanju itd. Pojavljuju se odmah nakon izlaganja medijskim sadržajima. Dugoročni učinci pojavljuju se nakon ponovljene izloženosti medijskom nasilju i teže ih je mjeriti od kratkoročnih učinaka. Rezultati ovih učinaka postupno se pojavljuju, a kad postanu vidljivi, teško ih je povezati s medijskim sadržajem. Međutim, treba spomenuti da svako nasilje ne dovodi nužno do više nasilja. Kada bi se svako nasilje prikazivalo kao nepoželjnim ponašanjem i kažnjavalo, tada nasilje možda neće uzrokovati negativne posljedice (Kanižaj, Ciboci, 2011).

Internet je medij koji je donio mnoge korisne promjene u svakodnevnom životu. Informacije postaju brže i lako dostupne, mogu se koristiti u školskim istraživanjima, izvor su zabave, može se brže i lakše komunicirati bez obzira na udaljenost itd. Međutim, Internet, uz

brojne prednosti, ima i neke nedostatke. Jedan od većih problema je cyberbullying koji je sve veći i jači problem. Ovaj novi oblik nasilja ne razlikuje se puno od dugotrajnog nasilja mladih u društvu; zapravo, razlika leži samo u sredstvima nasilja. S druge strane, za razliku od tipičnog nasilja, posljedice cyber-bullyinga će biti ozbiljnije jer ovu vrstu nasilja može pratiti više ljudi, lakše je širiti informacije i informacije na Internetu mogu postojati i ostati zauvijek. Maltretiranje je mnogo lakše „obaviti“ putem Interneta nego uživo jer se preko Interneta možemo predstaviti kao bilo tko. Prekriveni identitet svakoj osobi daje više hrabrosti, elana i manje je rizika. „Razvoj novih tehnologija omogućio je djeci i mladima 'navodnu nevidljivost', tj. iluziju o anonimnosti i nevidljivosti. To mlade ohrabruje jer su uvjereni da ih je teško otkriti, a time im slabi senzibilnost u odnosu na štetu koju nanose bližnjemu“ (Mandarić, 2012, str. 137).

7.2. Pornografija

S pojmom pornografije se na žalost sve više susrećemo, pogotovo u kontekstu malodobne djece. Postoje brojne definicije no najbolju definiciju je dala bivša pornogлумica Shelly Lubben: „Ropstvo modernog doba za tisuće žena i milijune ovisnika koji je ne mogu prestati gledati.“ „Drugim riječima, pornografija je fikcija, ali i oblik društvene stvarnosti njenih protagonista, baš kao i korisnika što nekritički sudjeluju u multimedijalnoj sferi 'društva spektakla'“ (Vuksanović, 2014, str. 444).

Upravo zbog nemogućnosti točnog definiranja, pornografija se uspjela proširiti Internetom. Kako Internetom, tako i društvenim mrežama kojim pristup imaju i djeca. Milan Ranković u svojoj knjizi „Seksualnost na filmu i pornografija“ govori o društvenim mrežama koje su kao „portal“ ili otvorena vrata ka pornografiji i pornografskom djelovanju. Također, spominje i uspoređuje zadovoljstvo s nečim intimnim. Sukob nastaje između „javnog“ i „intimnog“ eksponiranja na društvenim mrežama, a sve u korist pornografije (Vuksanović, 2014).

Zbog unaprjeđenja tehnologije, danas se gotovo svako dijete služi nekim elektroničkim uređajem (mobitel, televizija, prijenosno računalo, tablet,...), a pornografija je nažalost dostupna na svim tim uređajima. Pornografija promiče stereotipizaciju i hiperseksualizaciju što dovodi do pogrešnih obrazaca ponašanja koja djeca s lakoćom usvajaju pornografije (Vuksanović, 2014).

7.3. Zdravstveni problemi

Uz prerani ulazak u pubertet, prekomjerna izloženost medijima uzrokuje mnoge zdravstvene probleme. Neki od njih također dovode do nepažnje, sužavanja opsega pažnje, oštećenja vida, problema sa spavanjem, promjene percepcije ljepote, a zatim utječu na cjelokupno ponašanje osobnog života. Američka Akademija za pedijatriju je 1999. godine objavila studiju u kojoj se navodi da djeci mlađoj od dvije godine ne smije biti dopušteno gledati televiziju ili bilo koje druge aktivnosti koje se odvijaju na ekranu. Uz to, studije su pokazale da dječje sobe ne bi trebale imati televizore bez obzira na dob, jer televizije imaju negativan utjecaj na rani razvoj mozga. Za svaki sat kada dijete gleda u ekran, oštećenje pozornosti povećava se za 10% (Sigman, 2010). Knjiga "Ekonomija pažnje" uspoređuje pažnju i sjedala u zrakoplovu s naglaskom kako je pažnja potrošna te kako se s njom trguje više nego s nekom robom u trgovini (Sigman, 2010).

Televizija skreće pozornost publike uz pomoć onoga što je Pavlov nazvao uvjetovanim odgovorom, urođenom osjetljivošću na kretanje i svim naglim promjenama vida i zvuka. Na taj je način upotreba urođenih instinkta u početku značila preživljavanje ljudi, brzim obraćanjem pažnje na sve nagle i glasne zvukove itd. Nakon privlačenja pozornosti, televizija održava pozornost tzv. inercijom pažnje. Inercija pažnje je urođena, što omogućava djetetu da obrati pažnju na izvore informacija, poput roditeljskih razgovora, čak i kada ih ne može razumjeti. Ova sposobnost pažljivog slušanja omogućuje djeci da razumiju značenje i upotrebu nekih riječi. Stoga se čini da je inercija pažnje presudna za učenje, bilo formalno ili neformalno (Sigman, 2010).

Međutim, kako bi se osiguralo da djeca nastave gledati televiziju, nakon godina istraživanja, znanstvenici su naučili kako kontinuirano privlačiti i održavati pažnju, od kojih je jedna povećati broj kadrova u sceni. To znači da će televizija stalno pružati djeci nešto što im privlači pažnju, neke nove i zanimljive stvari, tako da će s jedne strane djeca gubiti sposobnost zadržavanja pažnje, a s druge strane djeca više neće htjeti gledati nešto što ih ne zabavlja, ne iznenađuje. Ako televizija izravno ne uzrokuje ADHD, sigurno će pomoći njegovom razvoju. Televizija se često smatra glavnim krivcem za oštećenje vida, a neke su studije pokazale da iza tih tvrdnji stoje mnogobrojni čvrsti dokazi. Međunarodno istraživanje objavljeno u *American Journal of Human Genetics*, uključujući više od 40 studija, upozorilo je da će se kratkovidnost dramatično povećati. Incidencija kratkovidnosti veća je u zemljama u kojima djeca gledaju više televizije i provode više vremena za računalom. U Singapuru je

80% 18-godišnjih tinejdžera kratkovidno, u usporedbi od prije 30 godina kad ih je bilo samo 25% (Sigman, 2010).

Loša kvaliteta sna može dovesti do mentalnih problema, slabe akademske uspješnosti i tjelesnih problema. Problemi sa spavanjem povezani su s problemima u ponašanju, poput neredovitog pohađanja škole i veće razine umora. Kad su djeca budna, upotreba medija može eksponencijalno oduzeti puno vremena. Pretjerana upotreba medija može utjecati na kvalitetu i količinu sna, popraćena prekidima spavanja i lošom kvalitetom spavanja (uznemirujući snovi, noćne more itd.) (Dworak, Wiater, 2013).

Nedostatak sna u tijelu smanjuje proizvodnju hormona melatonina koji pomaže pri uspavlivanju. Kako pada mrak, a osoba postaje sve umornija, razina melatonina u tijelu raste i pospješuje san. Prekid spavanja također utječe na razinu hormona kortizola, čije izlučivanje doseže vrh u zoru i opada tijekom dana. Kortizol regulira imunološki sustav i trebao bi zaštititi tijelo od svih bolesti (Sigman, 2010).

Mediji, iako ne i jedini čimbenici, dokazano imaju veliku ulogu u pridonnošenju zdravstvenim problemima koji se pojavljuju tijekom života (Sigman, 2010).

8. Zaključak

Današnja mladež ima stalan pristup mnogim različitim oblicima medija putem televizije, mobitela, filmova, glazbe, video igara i Interneta. Mediji mogu poboljšati obrazovanje djece, mogućnosti učenja, znatiželju, kreativnost i komunikaciju. Međutim, može imati i negativne životne utjecaje kao što su trošenje previše dječjeg vremena, odvratanje od fizičke aktivnosti te smanjivanje socijalizacije i komunikacijskih vještina. Roditelji, kao primarni skrbnici djece, mogu najbolje voditi, usmjeravati i „kontrolirati“ prisutnost medija u životu djeteta educirajući se o oblicima modernih medija, nadziranjem konzumiranja medija od strane djece, pregledom medija prije nego što ih puste mladima, blokiranjem neprimjerenih medijskih sadržaja kako bi se djeci otežalo gledanje istih te postavljanjem i provođenjem jasnih pravila i granica za uravnoteženu upotrebu medija.

Kroz ovaj rad definirali smo svezu između djece i medija i u kojoj količini su im izloženi, utvrdili smo koje su pozitivne strane medija, no i koje su one negativne, kojih je nažalost više nego pozitivnih. Nasilje, pornografija i zdravstveni problemi su najučestalije negativne strane medija, a kako bi se to riješilo potrebno je obrazovati i roditelje i odgajatelje ali i djecu. Zaključno možemo reći da je najbitnija izobrazba, medijska pismenost i medijska kompetentnost. Za dobrobit nas, naše okoline i, najbitnije, naše djece koja su u najvećem riziku.

9. Literatura

1. Aronson, E., Wilson, T. D., Akert, R. M. (2005). *Socijalna psihologija*. Zagreb: Mate d.o.o.
2. Blažević, N. (2012). Djeca i mediji – odgoj na „televizijski“ način. *Nova prisutnost*, 10(3): 479-493.
3. Briggs, A. i Burke, P. (2011). *Socijalna povijest medija*. Zagreb: Pelago.
4. Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Cambridge, Mass: Harvard University Press.
5. Chomsky, N. (2002). *Mediji, propaganda i sistem*. Zagreb: Čvorak
6. Dworak, M. i Wiater, A. (2013). Media, Sleep and Memory in Children and Adolescents. *Journal of Sleep Disorders & Therapy*, 2(7): 1-4
7. FCC. (2003-2004). *A Short History of Radio*.

Dostupno na: https://transition.fcc.gov/omd/history/radio/documents/short_history.pdf

8. Ferguson, C.J. The Good, The Bad and the Ugly: A Meta-analytic Review of Positive and Negative Effects of Violent Video Games. *Psychiatr Q* 78, 309–316 (2007).
<https://doi.org/10.1007/s11126-007-9056-9>
9. Giles, D. (2010). *Psihologija medija*. Beograd: Clio.
10. Greitemeyer, T., & Mügge, D. O. (2014). Video Games Do Affect Social Outcomes: A Meta-Analytic Review of the Effects of Violent and Prosocial Video Game Play. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 40(5), 578–589.
<https://doi.org/10.1177/0146167213520459>
11. Greitemeyer, T., & Osswald, S. (2010). Effects of prosocial video games on prosocial behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 98(2), 211–221.
<https://doi.org/10.1037/a0016997>
12. Halbrook, Y. J., O'Donnell, A. T., & Msetfi, R. M. (2019). When and How Video Games Can Be Good: A Review of the Positive Effects of Video Games on Well-Being. *Perspectives on Psychological Science*, 14(6), 1096–1104.
<https://doi.org/10.1177/1745691619863807>
13. Ilišin, V. (2003). Mediji u slobodnom vremenu djece i komunikacija o medijskim sadržajima. *Medijsko istraživanje*, 9(2): 9-34.
14. Ilišin, V., Marinović Bobinac, A. i Radin, F. (2001). *Djeca i mediji: uloga medija u svakodnevnom životu djece*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji, materinstva i mladeži.

15. Kanižaj, I. i Ciboci, L. (2011). Kako je nasilje preko medija ušlo u naše domove. U: Ciboci, L., Kanižaj, I. i Labaš, D. (Ur.) *Djeca medija – od marginalizacije do senzacije* (str. 11-35). Zagreb: Matica hrvatska.
16. Lauricella, A. R., Wartella, E. A., & Rideout, V. J. (2015). Young children's screen time: The complex role of parent and child factors. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 36, 11-17. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2014.12.001>
17. Mandarić, V. (2012). *Novi mediji i rizično ponašanje djece i mladih*. Bogoslovska smotra, 82(1): 131-149.
18. Matković, D. (2019). *Televizijski program*. Zagreb: Školska knjiga
19. Miliša, Z. i Zloković, J. (2008). *Odgoj i manipulacija djecom u obitelji i medijima : prepoznavanje i prevencija*. Zagreb, MarkoM usluge.
20. Mužić, J. (2014). Štetan utjecaj virtualnoga svijeta na djecu. *Obnovljeni život*, 69(3): 395-405.
21. Nikken, P., Schols, M. How and Why Parents Guide the Media Use of Young Children. *J Child Fam Stud* 24, 3423–3435 (2015). <https://doi.org/10.1007/s10826-015-0144-4>
22. Raising Child Network (2013) *How Children See Television*.
Dostupno na: http://raisingchildren.net.au/articles/tv_how_kids_view.html
23. Robotić, P. (2015). *Zamke virtualnog svijeta: zaštita djece i mladih na internetu i prevencija ovisnosti*. JAHS, 1(2): 81-96.
24. Sigman, A. (2010). *Daljinski upravljani: kako televizija šteti našim životima – i što po tom pitanju možemo učiniti*. Velika Mlaka: Ostvarenje d.o.o.
25. Sindik, J. i Veselinović, Z. (2010). Kako odgojiteljice percipiraju utjecaj medija na predškolsku djecu? *Medijska istraživanja*, 16(2): 107-131.
26. Sindik, J. (2012). Kako roditelji percipiraju utjecaj medija na predškolsku djecu? *Medijska istraživanja*, 18(1): 5-32.
27. Stipčević, A. (2006). *Povijest knjige*. Zagreb: Matica hrvatska
28. UNICEF. (1989). *Konvencija o pravima djeteta*.
29. Visković, I. i Višnjić Jevtić, A. (2017). Mišljenje odgajatelja o mogućnostima suradnje s roditeljima. *Croatian Journal of Education*, 19 (1), 117-146. <https://doi.org/10.15516/cje.v19i1.2049>
30. Vuksanović, D. (2014). *Pitanje javnosti – pornografija suvremenih i novih medija*. In *Medias Res*, 3(4): 430-441.

Sažetak

Sve veća dostupnost medija utječe na ekonomske, gospodarske i političke promjene na globalnoj razini. Izloženost medijima uzrok je i mnogih promjena u funkcioniranju suvremenih obitelji. Odgoj djece rane i predškolske dobi sve više se promatra u kontekstu medija koji su postali izazov pojedincima, roditeljima i stručnjacima. Istraživanja o utjecaju medija na razvoj djece rane i predškolske dobi naglašavaju odgoj i manipulaciju kao dva oprečna procesa koji se događaju posredstvom medija. Upravo ova dva procesa ilustriraju i ambivalentnu ulogu medija u procesu odgoja. Novija istraživanja naglašavaju važnost društvenog konteksta u trenutku korištenja medija. Medijski sadržaj, roditelji i vršnjaci snažan su zaštitni čimbenik pri korištenju medija jer njihova prisutnost može biti medijatorska funkcija između medijskih sadržaja i razvojnih ishoda.

Ključne riječi: djeca predškolske dobi, uloga mediji, negativni utjecaj, odgoj

Media educational characteristics in a child's life

Abstract

The increasing availability of the media affects economic and political changes at the global level. Exposure to the media causes many changes in the functioning of modern families. Bringing up early and preschool children is increasingly viewed in the context of media that have become a challenge to individuals, parents and experts. Research on the influence of the media on the development of children of early and preschool age highlights education and manipulation as two opposite processes that happen through the media. It is precisely these two processes that illustrate the ambivalent role of the media in the process of education. Recent research highlights the importance of the social context at the moment of media usage. Media content, parents and peers are a strong protector when using the media, as their presence can be a mediator function between media content and development outcomes.

Key words: preschool children, role of media, negative consequences, upbringing

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Kristina Filipa Savarin, kao pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišna prvostupnica ranog i predškolskog odgoja, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i literatura. Izjavljujem da ni jedan dio završnoga/diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, stoga ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnoga/diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 14. srpnja 2021.

Kristina Filipa Savarin
Potpis

**IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOGA/DIPLOMSKOGA RADA (PODCRTAJTE
ODGOVARAJUĆE) U DIGITALNI REPOZITORIJ FILOZOFSKOGA FAKULTETA
U SPLITU**

Student/Studentica: Kristina Filipa Savarin

Naslov rada: Odgojne značajke medija u životu djeteta

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Pedagogija

Vrsta rada: Završni rad

Mentor/Mentorica rada (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime): doc. dr. sc. Branimir Mendeš

Sumentor/Sumentorica rada (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime): Ante Grčić, asistent

Članovi Povjerenstva (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime): doc. dr. sc. Ivana Visković,
doc. dr. sc. Branimir Mendeš, Ante Grčić, asistent

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanoga završnoga/diplomskoga rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice potpuno odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju*, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

a) u otvorenom pristupu

b) dostupan studentima i djelatnicima FFST-a

c) dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6 mjeseci / 12 mjeseci / 24 mjeseca (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

(zaokružite odgovarajuće)

U slučaju potrebe (dodatnoga) ograničavanja pristupa Vašemu ocjenskomu radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnomu tijelu u ustanovi.

Split, 14. srpnja 2021.

Potpis studenta/studentice: Kristina Filipa Savarin